SPROG & SAMFUND
Tidsskrift fra Modersmål-Selskabet 2025/2

Åndelig nedrustning – nej tak!

Det går strålende for dansk økonomi. Gang på gang finder vores politikere yderligere plads i det finanspolitiske råderum, og det diskuteres i hvilket omfang pengene skal bruges til forsvar, grøn omstilling, skattelettelser, borgernær velfærd eller sågar til at få store bededag tilbage. Der er tale om milliard-tovtrækkerier.

Imens tages økonomisk diminutive institutioner som Den Danske Ordbog og Lektoratsordningen rutinemæssigt med til finanslovsforhandlinger som gidsler. Begge har brug for i omegnen af 10 mio. kr. om året for at køre godt, men de er i mange år bevilget langt mindre og altid i sidste øjeblik.

Disse institutioner varetager kernefunktioner for vores sprog og kultur indadtil og udadtil, og de giver pengene mangefold igen. Alligevel er ikke én eneste kulturordfører på Christiansborg i stand til at love at ville arbejde for permanente bevillinger endsige blot prioritere en kommende enkeltbevilling højt. De fleste svarer slet ikke.

Læs mere på side 4-9. ▶

side 4

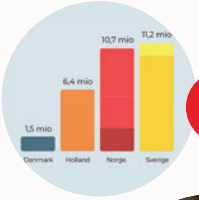

side 6

side 10

side 16

side 18

Indhold

Er der en sendelektor til stede? ..... side **4**

Den Danske Ordbog som finanslovsgidsel ..... side **6**

Tryk alt+i for at kladde med Copilot ..... side **10**

Sabine Kirchmeier skriver om chatrobotter og sprogmodeller. Deres sprogforståelse er langtfra menneskelig.

Sproget, universitetet og demokratiet ..... side **16**

Svenske universiteter risikerer deres folkelige legitimitet ved at udgrænse svensk fra undervisningen.

Bedre udtaleundervisning i dansk ..... side **18**

Mød os på Folkemødet ..... side **20**

Hæder og skam – Språkförsvarets priser ..... side **20**

Stød som faldende tone ..... side **21**

De græder i Jylland ..... side **23**

Bagsiden: Folkemødekrydsord ..... side **24**

Modersmål-Selskabets formål

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

- *at vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne.*
- *at formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.*

Modersmål-Selskabets bestyrelse

Leder: Mikael Fabrin *leder@modersmaalselskabet.dk*
Viceleder: Christian Munk *munk@modersmaalselskabet.dk*
Redaktionssekretær: Michael Bach Ipsen *red@...*
Øvrige: Ingrid Carlsen, Ulla Weinreich, Svend Nielsen, Torben Arboe, Tijana Vujadinović og Gustav Johannesen.
Suppleanter: Carl Avlund og Christopher Morgenstierne

Modersmål-Selskabet, % Christian Munk, Portlandsvej 40, 1., 2300 København S • Tlf.: 21 860 864 • CVR-nr.: 76824215
sek@modersmaalselskabet.dk

Sprog & Samfund

Modersmål-Selskabets medlemsblad, SPROG & SAMFUND, udkommer fire gange årligt. Artiklerne tegner ikke nødvendigvis selskabets holdning. Eftertryk er tilladt med kildeangivelse.

Ansvarshavende redaktør: Martin Lund
martin@modersmaalselskabet.dk
Øvrige redaktion: Michael Bach Ipsen, Ulla Weinreich, Mikael Fabrin og Christian Munk
Layout: Maja Krog

ISSN: 0108-433X (trykt udgave) • ISSN: 2246-4212 (PDF)
Dette nummer: Juni 2025 (43. årgang, nr. 2)
Forsidefoto: Michael Bach Ipsen

Kontingent & betaling

300 kr. pr. år. Portotillæg udland: 150 kr.
MobilePay (35556), kontooverførsel (reg.nr.: 9570, konto-nr.: 667 6901) eller med kort på:
modersmaalselskabet.dk/vare-kategori/medlemskab
SWIFT/BIC: DABADKKK, IBAN: DK8030000006676901

Alt dette får du som medlem

Dette tidsskrift er blot én af de mange fordele du får som medlem af Modersmål-Selskabet eller som støtteabonnent.

For 300 kr. om året (+150 kr. i portotillæg ved udenlandsk adresse) får du fire numre af tidsskriftet Sprog & Samfund med artikler og debatindlæg om sproglige emner, formidlet til lægfolk uden at gå på kompromis med fagligheden.

Hvert år udgiver vi en medlemsbog, som regel i antologiform, med et sprogligt tema. I år handler medlemsbogen om den vigtige men lukningstruede Lektoratsordning der muliggør undervisning i dansk på universiteter verden over. Læs mere på side 4.

Sidste års medlemsbog var den nye *Dansk Udtaleordbog* der med international lydskrift gengiver en tidssvarende udtale af rigsdansk. Den får du med som velkomstgave hvis du melder dig ind frem til 30. september.

Modersmål-Prisen

Som medlem kan du indstille en kandidat til Modersmål-Prisen. Den uddeles hvert år som en påskønnelse af en over for brede kredse særligt fremragende anvendelse af sproget – efter selskabets ideal: klart, udtryksfuldt og varieret.

I år afsløres prismodtageren først ved selve prisoverrækkelsen, en begivenhed som kun er åben for medlemmer. Tilmelding er nødvendig senest den 22. juli på sek@modersmaalselskabet.dk eller telefon 21 860 864. Prisoverrækkelsen finder sted på Konventum (Erling Jensens Vej 1) i Helsingør mandag den 4. august, kl. 17:15. Tilmeldte medlemmer og ledsagere afhentes i receptionen.

Dræb en anglicisme

Stadig flere engelske ord dukker umotiveret op i dansk, uanset om der allerede findes udmærkede danske ord eller med lidt fantasi kan skabes helt (mund)rette danske udtryk.

For 25 år siden udgav sprogmagister Kirsten Rask *Sprogrenserordbog – tal dansk!* med en lang række engelske ord og forslag til danske oversættelser. Næste år udgiver Rask og Modersmål-Selskabet en ny og revideret udgave.

I den forbindelse søger vi gode læserforslag til erstatning for engelske ord og udtryk. Indsend dit forslag på red@modersmaalselskabet.dk inden udgangen af 2025, og deltag i konkurrencen om et års gratis medlemskab til dig selv eller til en anden! Alle medlemmer får den nye *Sprogrenserordbog* som årets medlemsbog i 2026. ■

GENERALFORSAMLING

Nyvalgte

Fredag den 9. maj afholdt Modersmål-Selskabet ordinær generalforsamling.

Nikolai Sandbeck, der er udtrådt af private årsager, har overladt sin plads til den nyvalgte **Gustav Styrbjørn Johannesen**, f. 1995, som er cand.mag. i lingvistik fra Aarhus Universitet, 2023, og specialist i faglig formidling.

Desuden er Alex Speed Kjeldsen på den ene suppleantpost erstattet af **Carl Avlund Nepper-Christensen**, f. 2001, som er lingvistikstuderende på Københavns Universitet.

Bestyrelsen har konstitueret sig med Mikael Fabrin som leder og Christian Munk som viceleder. ■

Modersmål-Selskabet støttes af Beckett-Fonden, Lemvigh-Müller Fonden og Toyota-Fonden. **Sprog & Samfund** specifikt støttes af Knud Højgaards Fond og Konsul George Jorck og Hustru Emma Jorck's Fond.

Er der en sendelektor til stede?

Michael Bach Ipsen & Tijana Vujadinović

Sådan lyder titlen på årets medlemsantologi, som vi i skrivende stund indsamler bidrag til fra den truede art af sendelektorer der underviser i dansk verden over.

Allerede i mellemkrigstiden indså vores politikere værdien i at investere i udbredelsen af dansk sprog og kultur som et fredens og sameksistensens projekt. I 1937 var Lektoratsordningen en realitet med 14 offentligt støttede lektorater – de såkaldte sendelektorer – og der var skabt grobund for kulturel udveksling og samhandel. I 1994 toppede ordningen med 38 lektorater, hvoraf nogle lykkeligvis er konverteret til faste stillinger, mens endnu flere er nedlagt pga. nedskæringer. Fra sommeren 2025 er der 16 sendelektorer tilbage.

Dansk i hele verden

Årets medlemsantologi handler om Lektoratsordningens bidrag til udbredelse af dansk sprog og kultur. Den består primært af bidrag fra sendelektorer udsendt til forskellige universiteter i verden. De fleste har af naturlige årsager deres virke i Europa hvor vores nærmeste diplomatiske samarbejdspartnere og de mangesprogede EU-institutioner befinder sig. Men vi skal også til både Asien, hvor Martin Paludan-Müller lærer os *At læse luften i Japan*, og til Nordamerika, hvor der nu i hhv. Canada og USA mere end nogensinde er forskel på forholdet til universiteterne.

Bo Helldén, der er tilknyttet universitetet i Gdańsk, fortæller hvordan han samtidig som en forsøgsordning fjernunderviser studerende i dansk på Taras Sjevtjenko-universitetet i Kyiv i Ukraine. I studieretningen for svensk filologi har man engelsk som andetsprog samt et tredje germansk sprog. Dette tredje sprog kan i dag være dansk takket være startkapital fra Lektoratsordningen og ildsjæle som Bo Helldén. For nylig har Modersmål-Selskabet sammen med forfatterne desuden doneret en række af vores nyeste udgivelser til universitetet i Kyiv, der ellers har meget få bøger på dansk.

Veronika Hordiichuk læste svensk filologi og oversættelse i Kyiv mens dansk stadig ikke var en mulighed. Hun valgte tysk som det tredje sprog og fortæller i antologien om hvordan hendes akademiske vej har ført hende til Lunds Universitet hvor hun forsker i hvordan ukrainsk som modersmål og engelsk som andetsprog påvirker ordvalget hos talere af svensk som tredjesprog. Hvis der havde

Tijana Vujadinović er BA i skandinavisk sprog og litteratur fra Beograds Universitet (2015) og cand.mag. i kultur, kommunikation og globalisering fra Aalborg Universitet (2020) samt bestyrelsesmedlem i Modersmål-Selskabet siden 2024. Veronika Hordiichuk er BA i svensk filologi og oversættelse og stud.mag. i lingvistik fra universiteterne i Kyiv og Lund.

Foto: Michael Bach Ipsen

Tijana (t.v.) og Veronika (t.h.) fra hhv. Serbien og Ukraine mødes på Malmö Stadsbibliotek og udveksler erfaringer med de skandinaviske lektorater.

været større udbredelse af dansklektorater, var det måske Danmark der var endt med at få glæde af hendes kompetencer.

Jeg (Tijana) var i den heldige situation at dansk blev udbudt under Lektoratsordningen på universitetet i Beograd da jeg begyndte at studere. I vores 2018-antologi om *Ord og naboer i Norden* fortalte jeg om min baggrund og oplevelse med dansk da jeg netop var flyttet til Vendsyssel for at læse en overbygning i kultur, kommunikation og globalisering ved Aalborg Universitet. I år vender jeg tilbage med fortællingen om hvad jeg nu i en årrække har kunnet bidrage med til Danmark takket være Lektoratsordningen.

Ingen modargumenter

Der er os bekendt ikke én eneste der har argumenteret imod Lektoratsordningen. Hvad enten man ideologisk er protektionistisk, nationalkonservativ, liberal eller socialistisk, har man, omend af forskellige årsager, kunnet se fordelen i at styrke danske værdier ved at stille dem til rådighed for omverdenen og tiltrække økonomiske eller intellektuelle kræfter. Vi ser derfor med stor undren på at Lektoratsordningen på de seneste mange finanslove har været truet på sin eksistens. I forslaget til finansloven for 2025 stod bevillingen til at blive skåret fra 10 mio. kroner til chokerende 1,7 mio. kroner og dermed til en reel nedlæggelse. Den blev kun reddet på målstregen fordi uddannelsesministeren i et forlig fandt yderligere 4 mio. kroner.

Lektoratsordningen nyder bred anerkendelse for sine betydelige positive effekter, og uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund fremhæver selv dens evne til at skabe stærke akademiske og kulturelle bånd samt uddannelsen af specialister inden for dansk sprog og kultur. Så meget desto mere er det vanskeligt at gennemskue de præcise rationaler bag de seneste års udfordringer i finansieringen. Vi kan kun gisne om at en regnedreng i embedsværket må være kommet til at slette den kolonne i finanslovsregnearket hvor kvantitativt undseelige, men kvalitativt vitale, poster figurerer. Måske er de ganske enkelt blevet afrundet til nærmeste 100 mio. og dermed til nul?

Vi ser derfor frem til en redegørelse for overvejelserne bag nedskæringerne og hvorledes disse harmonerer med den anerkendte værdi af ordningen. Og så håber vi at bevillingen fra næste år igen finder tilbage til sit nødvendige leje. ■

Den Danske Ordbog som finanslovsgidsel

Martin Lund, redaktør, cand.mag. i dansk og retorik

»Jeg har sympati for sagen.« Politikerne stikker hovedet i busken når det gælder finansieringen af noget så billigt men vigtigt som Den Danske Ordbog.

Denne artikel skrev jeg for 3½ år siden, og det er måske derfor du sidder med en lille følelse af deja-vu. Eller rettere: Det er ikke præcis denne artikel, thi den er ny, men i princippet er det den samme artikel. Den 3½ år gamle artikel hed *DDO som åndelig infrastruktur* og findes i Sprog & Samfund 2021/4. Manchetten dengang lød: »I skrivende stund er Den Danske Ordbog igen kastet ud i økonomisk usikkerhed. Når du læser dette, ved vi mere. Men vi sidder nok stadig med spørgsmålet om hvorfor DDO igen og igen skal trækkes med til finanslovsforhandlinger som gidsel.«

Jeg er lidt tidligere ude denne gang, så vi ved næppe mere når du læser dette, men ellers er det sagen i en nøddeskal: Den Danske Ordbogs fortsatte vedligeholdelse hænger *igen* i en tynd tråd. Man fristes ligefrem til at skrive *igen igen* – en frase som er optaget som fast udtryk i DDO under opslagsordet *igen* – for problemet har længe været en tilbagevendende stressfaktor. Og vi sidder stadig med spørgsmålet om hvorfor DDO skal være finanslovsgidsel.

I den gamle artikel fokuserede jeg på hvor mange der brugte ordbogen, og eksemplificerede ved at fortælle om hvordan jeg selv brugte den. Jeg etablerede det faktum, jævnfør den gamle artikels overskrift, at DDO er et vigtigt element i vores åndelige infrastruktur. I denne artikel vil jeg med opdaterede tal – og med baggrund i en samtale med projektleder på DDO Laurids Kristian Fahl og direktør Karen Skovgaard-Petersen, begge fra Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL) – gå mere økonomisk og politisk til værks.

Fedtede halvanden million

Med små 4½ mio. kroner om året har Den Danske Ordbog i en årrække været underfinansieret, hvilket betyder at nødvendige opdateringer af etablerede opslag ikke finder sted i fornødent omfang, og at ordbogen sander til. Under opslaget *fjernsyn* kunne man således indtil for relativt nylig se selve apparatet beskrevet som et »kasseformet apparat der kan modtage tv-signaler og omsætte dem til bevægelige billeder på en skærm og tilhørende lyd i apparatets højttalere«. Det er nu heldigvis opdateret. Men lad mig prøve at slå ordet *bil* op – i skrivende stund defineres en bil som et »firehjulet motorkøretøj til person- eller godstransport, fx personbil, lastbil og bus« alt imens det ene korpuseksempel handler om benzin, mens det andet handler om frigear og kobling. Man aner faren for tilsanding, og opslaget *bil* var bare mit første og eneste skud fra hoften.

DEN DANSKE ORDBOG

Danskernes foretrukne betydningsordbog er truet – *Den Danske Ordbog* kan ikke opdateres med udgangen af 2026

Nu slog jeg fire ordet op. Det betyder noe uhrlig og svigfuldt, falk. og at bifaldsgaben eller for or indynd.og. Ikke Den Danske Ordbog. Derfor må jeg bare gentage mig selv fire gr. Jeg har ikke lyst til at gå op skattyuse hvirkken mig selv eller nogen andre.

Lars Løkke Rasmussen, Folketingets talerstol, torsdag den 24. maj 2016

Sikr man vil i ordbogen, defineres modgutdidkommenhed som det at beholde sig egendrifig udøvet absolut magt. Absolut magt – det betyder Socialdemokratiet ningen sinde har vikket på absolut magt, er mange gr selv. Det skal i 1935. Og stauning fik 46,1 pct. af rammerne.

Mette Frederiksen, Folketingets talerstol, torsdag den 6. oktober 2022

- *Den Danske Ordbog* er Danmarks eneste frit tilgængelige, annoncefri og abonnementsfri betydningsordbog, udarbejdet af højt kvalificerede sprogekspertise.
- Ordbogen er ikke fuldt offentligt finansieret, men har hidtil modtaget støtte fra Carlsbergfondet og Kulturministeriet.
- De seneste års bevillinger har dog kun holdt ordbogen nødtørftigt over vande. For i takt med at samfundet og sproget udvikler sig i rivende fart, har manglende ressourcer resulteret i at *Den Danske Ordbog* – trods sin store succes – langsomt bliver mere og mere utidssvarende.
- Den nuværende bevilling er således utilstrækkelig hvis ordbogen skal kunne holdes ajour med nye ord og betydninger og der samtidig skal kunne foretages de nødvendige revisioner af forældede ordbogsopslag.
- Dertil kommer at den hidtidige støtte stopper med udgangen af 2025, idet Carlsbergfondet har meddelt at fondet ikke ser det som sin opgave at støtte langvarig drift af redaktionelt arbejde og aktiviteter uden tidsmæssig afgrænsning.
- Kulturministeriets delvise finanslovsfinansiering på 1,5 mio. kr. løber til og med 2026.
- For at *Den Danske Ordbog* fortsat kan beskrive den sproglige udvikling på et videnskabeligt grundlag og samtidig opretholde sin status som Danmarks betydningsordbog par excellence, mangler ordbogen 6,4 mio. kr. i 2026 og 8,2 mio. kr. i 2027 – eller hvad der svarer til under 1,50 kr. pr. danskér pr. år.
- **Sikres *Den Danske Ordbog* ikke varig finansiering fra og med 2026, kan ordbogen ikke videreføres og holdes ajour.**

DSL's firesidersskrivelse til politikerne, Danskernes foretrukne betydningsordbog er truet, *marts 2025.*

Af de små 4½ mio. har politikerne i en lang årrække leveret fedtede 1½ mio. om året, hvilket svarer til 1½ højtstående spindoktor. Carlsbergfondet har typisk leveret knap 2½ mio., og så bidrager DSL selv fra egen beskedne og skrantende kasse med at dække fællesudgifter som husleje, kontorhold, internet, serverplads m.v. Fra og med 2026 er Carlsbergfondets støtte ophørt. Den fedtede 1½ million er først ophørt i 2027, men med kun 1½ mio. i 2026 er der tale om en de facto dvaletilstand hvis ikke politikerne træder til. Og det lyder måske fint ikke at opdatere ordbogen i et par år, men dels skabes der en pukkel, og dels siger man farvel til dedikerede medarbejdere som man jo ikke bare får i hus igen i det sekund man fløjter. En specialiseret arbejdsplads er ikke et apparat man kan skrue op og ned for.

Karen og Laurids vurderer selv at DDO har brug for omkring 9 mio. kroner om året for at køre fornuftigt. Det er ikke et slag på tasken, men et beløb som er udregnet samvittighedsfuldt og sparsommeligt både forlæns og baglæns. Carlsbergfondet har trukket sig efter i mange år at have antydet at det nu var den sidste bevilling; fondet mener ikke det er dets opgave at støtte langvarig drift af redaktionelt arbejde. Jeg finder det umådelig svært at være uenig, det er vel en public service-opgave, og jeg har fuld forståelse for at en fond ikke vil være permanent korrektiv til en politisk fejlprioritering. I Tyskland gives en lignende ordbog cirka det beløb som DDO har brug for, og i Norge og Sverige er man oppe på omkring 11 mio. i offentlig støtte. Se figur 2 på næste side.

Man mærker meget tydeligt på Laurids Kristian Fahl og Karen Skovgaard-Petersen at de dirrer af engagement og fagligt begrundet bekymring for DDO's fortsatte vedligeholdelse. Deres anspændelse handler ikke om at de ikke kan finde et andet arbejde, men om at de sidder inde med en viden om og engagement i at Den Danske Ordbog er vigtig for vores alle sammens kultursamfund. Desuden har de tømmermænd af stress over ikke at kunne langtidsplanlægge fordi de med få års mellemrum hænger i en tråd. ▶

Budget 2026-2028	2023	2026	2027	2028
Løbende redaktion	-3.836.283	-4.105.000	-4.230.000	-4.355.000
Nødvendige revisioner og it-udvikling		-3.822.000	-3.937.000	-4.058.000
DSL's administration	-559.772	-1.040.000	-1.075.000	-1.110.000
I alt	-4.396.055	-8.967.000	-9.242.000	-9.523.000
Tilskud fra Kulturministeriet	1.500.000	1.500.000	0	0
Fondstilskud til drift	2.336.283	0	0	0
DSL's egenbetaling	559.772	1.040.000	1.075.000	1.110.000
Manko / støttebehov	0	6.427.000	8.167.000	8.413.000
I alt	4.396.055	8.967.000	9.242.000	9.523.000

Figur 1: Budget taget fra DSL's firesidersskrivelse til politikerne, Danskernes foretrukne betydningsordbog er truet, *marts 2025.*

Hvad er det vi vil forsvare?

Jeg vil nødig blande økonomiske kasser sammen, men finder det alligevel betimeligt at trække en gammel hest af stalden for at lade dens vrinsk høre: Når vi vil hælde milliarder og atter milliarder i forsvaret, hvad er det så vi vil forsvare og afskrække for (og eventuelt kæmpe for)?

Tænk lidt over det.

Er vores sprog mon en del af dine overvejelser?

Hvis ja, så er det jo på moderne udansk en *no-brainer*, noget der giver sig selv, især når man tænker på forholdet mellem udgift og væsentlighed. Danmark er ikke kun defineret af demokrati og frihed; det er i høj grad også kultur, en kultur som sproget er vævet fuldstændig ind i. Måske er sproget også vævet ind i selve vores version af demokratiet, tillidssamfundet og så videre.

Desuden er DDO jo effektiv: Jeg slår op, og jeg kommer videre med min tekst eller med min forståelse. Banalt, javist, men i denne sammenhæng værd at nævne. For det er ikke kun mig; det er 130.000 daglige brugere. Og den anden side af effektivitetsmønten: Jeg kvalificerer min tekst ved at bruge de rigtige ord, og teksten bliver både dybere og mere forståelig. DDO er i princippet en hjælp hver gang der skal kommunikeres med andre på dansk. Hørte jeg nogen sige infrastruktur? Nå ja, det var mig selv.

Holder vi os inden for kulturbudgettet, kan man sammenligne med DR's 3,7 milliarder, som de ønskede 0,009 milliarder til DDO er knap 2½ promille af. Det er nok ikke så svært at stryge et unødvendigt program som det koster 9 mio. at producere.

Jeg skriver sådan for at eksemplificere det åbenlyse spørgsmål: Hvorfor vil politikerne ikke bare forhåndsallokere de beskedne midler til DDO så DSL's medarbejdere – og ikke mindst vi mange brugere – kan få ro i maven? Historisk har taktikken tydeligvis været at holde alle på pinebænken indtil det sidste for at se om Carlsbergfondet, Augustinusfonden eller andre ville byde ind. Men fondene synes ikke det er morsomt længere; de vil naturligvis bevilge til ægte eksternaliteter, ikke til helt centrale driftsopgaver. Det er på tide at politikerne ser sig selv i spejlet og gør en 9-10 millioners bevilling til en permanent og indiskutabel del af finansloven. Beløbet er så undseeligt, men samtidig så vigtigt.

Offentlige midler pr. år afsat til betydningsordbøger over moderne modersmål i Danmark, Holland, Norge, Sverige og Tyskland*

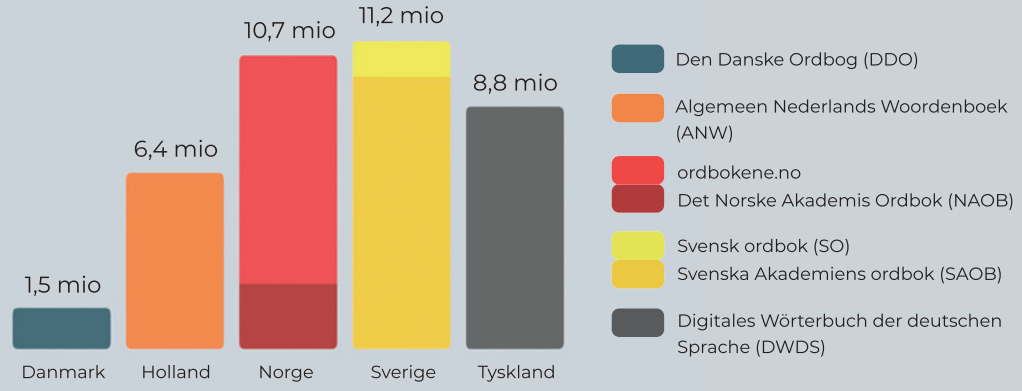

* Tallene er indhentet fra de respektive nationale ordbogsredaktioner, suppleret med offentligt tilgængelige finanslovstal fra de enkelte lande.

Figur 2: Søjlediagram taget fra tidligere nævnte skrivelse fra DSL.

Sympati er en gratis omgang

Desværre kigger politikerne ikke sig selv i spejlet mens de overvejer vores kultursamfund, egenart og lille men levedygtige sprog. Eller måske gør de, men i så fald i hemmelighed. Offentligt stikker de hovedet i busken, hvilket naturligvis medfører at de står med bagenden i vejret … og dermed også i klaskehøjde. At lave strudsen er ikke kønt. I skulle se jer selv.

Klask!

Jeg har – muligvis som diplomatisk døvstum – skrevet til de 12 partiers kulturordførere, og kun én har svaret imødekommende. Måske var det tåbeligt af mig på forhånd at meddele at et ikke-svar ville blive ekspliciteret, men jeg var jo under indtryk af hvad der skete for 3½ år siden, hvor der heller ikke kom meget ud af det, og bitter erfaringsbagage kan som bekendt godt få én til at over-agere. Alternativets kulturordfører var således hurtig til at svare at hun fandt min henvendelse revolverjournalistisk; dét ville hun godt citeres for. Mogens Jensen (S) svarede dagen efter uden at optræde som mimose, men dog med et svar lige så uhåndgribeligt som de svar jeg fik fra DF, V og Enhedslisten for 3½ år siden, nemlig at der er sympati for sagen.

Nu kan det godt være at jeg er naiv, idealistisk forblindet og går med træsko, men selv med det i baghovedet undrer det mig at ikke én af de 12 kulturordførere har gid og/eller mandat til at svare mig at de sølle 9 mio. kroner naturligvis bør for-allokeres på finansloven før de store tovtrækkerier kommer på bordet – tovtrækkerier hvor encifrede millionbeløb er forsvindende små decimaler. Bemærk at jeg skrev *bør* for-allokeres, ikke *skal*; men end ikke en tilkendegivelse af høj prioritet hos det enkelte parti kan jeg få. Jeg synes det er pinligt. Om det er mig eller kulturordførerne der er pinlig(e), må du, kære læser, selv vurdere.

Et objektivt redskab

Naturligvis kan man hidse sig op over at *inshallah* er optaget i DDO. Det er da en herlig diskussion. Men husk så også at eksempelvis *neger* (med en

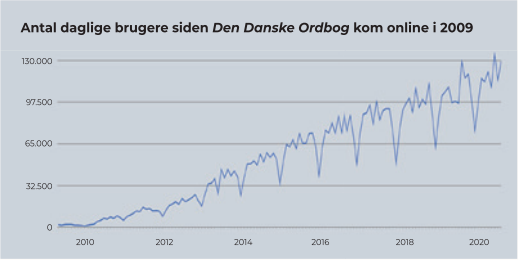

Figur 3: Graf over daglige brugere taget fra tidligere nævnte skrivelse fra DSL.

underskov af sammensætninger), *spasser* eller *grønlænderstiv* er at slå op. Pointen er at man kan slå de ord op som man på godt og på ondt, men med objektiv sandsynlighed, må forvente at møde i en dansksproglig sammenhæng såvel i gamle som nye tekster. Dette er ikke udtryk for en blåstempling af *inshallah* i dansk, akkurat ligesom *neger* ikke nyder nogen blåstempling blot fordi det kan slås op. Det er jo netop en selvstændig pointe at det kan være ord man ikke selv bruger! Man kan slå et ord op, blive klogere og fortsat lade være at bruge det – måske bevidst fremme et bedre ord. DDO er et objektivt redskab, ikke en kanonisk liste af ord som er *kosher*.

Og det er jo heller ikke ethvert omstrejfende ord der bydes indenfor i klubben. De skal have en vis brug. Eksempelvis fandt *gina* aldrig vej til ordbogen selv om det i sommeren 2013 under stor trommebuldren vandt Tidens Kvinders konkurrence om et mere neutralt ord – hverken klinisk eller vulgært – for kvindens nedre kønsdele. Et nederlag i første runde er ikke ensbetydende med at et frø ikke vil spire den dag forholdene måtte være de rette. Så man kan ikke bruge det til at konstatere at *gina* er et umuligt ord, men man kan bruge det til at konstatere at de ord som DDO optager, rent faktisk er, eller har været, i brug.

Og så er det da i øvrigt bemærkelsesværdigt at nogle politikere med udgangspunkt i nye optag giver den hele armslængden i ophidselse, uden samtidig at finde DDO vigtig nok til en permanent bevilling. Men ophidselse er selvfølgelig også gratis. ■

Tryk alt+i for at kladde med Copilot

Sabine Kirchmeier, formand for EFNIL (European Federation of National Institutions for Language) og medlem af Digitaliseringsstyrelsens referencegruppe for den europæiske Alliance for Sprogteknologi

Chatrobotter er blevet dygtige til dansk, men har stadig svært ved nuancer, billedsprog og flertydighed – og deres sprogforståelse er langtfra menneskelig.

Det var til at begynde med en glædelig overraskelse da mit tekstbehandlingsprogram, Microsoft Word, annoncerede at nu var deres Copilot tilgængelig. Nu kunne man skrive tekster i Word ved hjælp af kunstig intelligens. Men glæden varede kun kort, for det første der mødte mig, var denne opfordring: »Vælg ikonet eller tryk alt+i for at kladde med Copilot.«

At *kladde*? Ganske vist har vi en del verber der er afledt af substantiver, fx *at svine*, *at mande sig op* og *at google*, så rent sprogligt er *at kladde* næppe utænkeligt – det findes bare ikke på dansk.

Når jeg nu sad der og undrede mig, kunne jeg jo lige så godt spørge Copilot om den egentlig vidste hvad *at kladde* betød. Den svarede – ligesom de andre chatrobotter høfligt og tjenstvilligt – at udtrykket betyder at lave et udkast til et skriftligt arbejde; den fortalte endda at ordet stammer fra nedertysk:

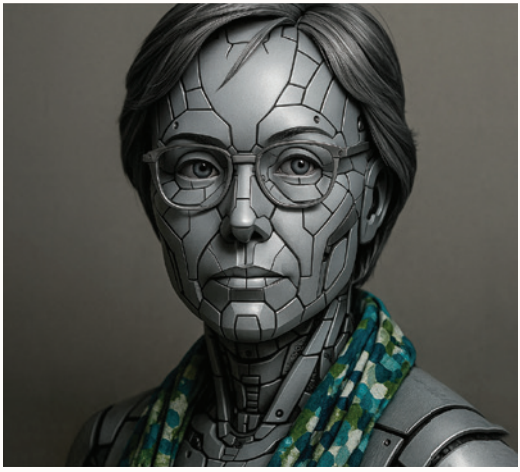

SaROBine – baseret på et enkelt uploadet foto. Indlagte filtre gør at man ikke bare kan generere billeder ud fra nogens navn. (red.)

SK: Hvad betyder at kladde?

Copilot: At ”kladde” betyder at lave et udkast til et skriftligt arbejde, som for eksempel en stil eller en artikel[1]. Det er en foreløbig version, som senere kan renskrives og færdiggøres[2]. Ordet ”kladde” stammer fra nedertysk og betyder egentlig ”smudsplet”[1].

Hvis du har flere spørgsmål eller brug for yderligere hjælp, er du velkommen til at spørge!

1: Den Danske Ordbog, 2: ODS

Svaret var oven i købet forsynet med henvisninger til *Den Danske Ordbog* og *Ordbog over det Danske Sprog*. Men henvisningerne var til substantivet *en kladde*, for verbet eksisterer altså ikke.

Den regelbaserede maskine

Sprogteknologi og kunstig intelligens har været kernen i mit forsknings- og arbejdsliv i mere end 40 år. Det begyndte med metoder til at få computere til at håndtere sprog, fx at analysere sætninger, at udvikle stavekontroller og at oversætte automatisk fra ét sprog til et andet.

Allerede dengang var målet at kunne simulere den menneskelige intelligens, og computeren viste sig at være nyttig i forståelsen af hvordan vi bruger sprog til at begribe verden og kommunikere vores tanker til hinanden. Det blev nemlig hurtigt tydeligt at især menneskets evne til at fange nuancer og håndtere flertydigheder i sproget skabte store problemer for maskinen.

Til at begynde med gik man frem som hvis man ville lære et fremmedsprog i skolen – med en ordbog og en grammatik, dog omformuleret til et pro-

grammeringssprog. Herefter kunne man direkte aflæse om de sproglige regler man havde beskrevet, gav det rigtige resultat. Det krævede en del tålmodighed. I 1980'erne kunne det tage en hel weekend at få maskinen til at oversætte en enkelt sætning, og hvis sætningen var tilstrækkelig lang og flertydig, kunne man stå med 120 forskellige oversættelsesforslag. Det lykkedes dog i løbet af 90'erne at udvikle oversættelsessystemer der kunne oversætte mellem mange sprog, bl.a. i EU.

Fra statistik til neurale netværk

I slutningen af 80'erne dukkede de første neurale netværk op. I stedet for at opstille eksplicitte regler forsøgte man at efterligne hjernens mekanismer. Man programmerede et system af neuroner som ud fra en række eksempler selv kunne beregne relationerne mellem ordene og sandsynligheden for hvilke ord der kunne følge efter hinanden. Men computerkraften var alt for lille, og resultaterne var dårlige. Derfor satsede man i de følgende år på mere simpel statistik.

Omkring årtusindeskiftet begyndte de statistiske systemer, fx Google Translate, at udkonkurrere de regelbaserede systemer. De første systemer kunne typisk kun se to-tre ord frem i en sætning, og der opstod mange fejl fordi de ikke kunne inddrage en bredere kontekst. Som tiden gik, blev de dog bedre.

Nu, mere end 20 år senere, står vi igen i en ny situation. Den teknologiske udvikling har medført mere computerkraft, og samtidig findes der digitale og digitaliserede tekster på hundredvis af sprog. De neurale netværk har fået en renæssance. De er blevet mere komplekse og indeholder tusindvis af lag med neuroner og bliver nu trænet på milliarder af ord. Deraf dannes de såkaldte sprogmodeller (Large Language Models) som er i stand til at tage højde for en meget større kontekst end tidligere. Sprogmodellerne kan bruges til at fortolke og udføre instrukser, fx at skrive eller oversætte en tekst eller svare på spørgsmål.

Det store gennembrud kom i 2022 med ChatGPT, der ligesom Google Translate tidligere blev gratis tilgængelig for alle. Det sprog som den producerer, ser langt hen ad vejen fejlfrit ud. Den svarer ofte rigtigt på de spørgsmål der bliver stillet, og nu begynder man for alvor at tale om kunstig intelligens med alle de løfter, problemer og trusler det indebærer.

Efterhånden er der mange sprogmodeller på markedet. De største er ChatGPT fra OpenAI, som også ligger bag Microsofts Copilot, Claude fra Anthropic/Amazon og Google Gemini. Hertil kommer Llama fra Meta, som i modsætning til de andre modeller er *open source*, dvs. gerne må ▶

ML: Hvordan kan kunstig intelligens konkret give mening hvis man fx skriver eller korrekturlæser på et højt niveau?

SB: Man kan fx få den til at levere en liste over fejl i teksten samt forslag til rettelser. Man kan også fx få den til at tjekke om alle henvisninger optræder i litteraturlisten. Man kan få lavet et forslag til et resumé af sin tekst – og ja, man skal altid læse det igennem.

Den kan korte en tekst ned, den kan skrive den længere, og den kan kombinere tekster. Man kan ved længere tekster stille spørgsmål om hvor dét og dét argument forekommer. Den kan omformulere en tekst til en anden genre.

Det er ret vildt hvis man ellers kan stille spørgsmålene rigtigt.

ML: Aha! Jeg har nuppet det forslag du kom med fra ChatGPT, til en manchet, bortset fra en sidste sætning som jeg fandt for triviel. Og jeg måtte rette *langt fra* til *langtfra*, som jo bryder transitivitetsreglen i overført betydning. Jeg er dog imponeret af den yderst velvalgte tankestreg. Men så tror jeg også at vi bliver ved dét i denne omgang.

bruges af andre til videreudvikling, og det har ført til at der i dag er tusindvis af mindre, specialiserede sprogmodeller for en masse sprog. I Danmark har cand.merc. i datavidenskab Mads Henriksen fx bygget den første danske chatrobot baseret på Llama, og også SkoleGPT, som er udviklet af Professionshøjskolen i København til undervisningsbrug, bygger på denne model.

Menneskets sanselige erfaringssprog

Men har de nye chatrobotter noget der minder om menneskelig intelligens, og hvordan er deres sprogforståelse, fx når det gælder dansk?

Helt grundlæggende kan den måde sprogmodellerne skabes på i de neurale netværk, minde om den måde hvorpå mennesker tilegner sig sprog. Barnet lærer at skabe struktur i sproget ved at identificere ordene i lydstrømmen, og langsomt lærer det også regler for hvordan ordene sættes sammen. Man kan sige at barnet, ligesom det neurale netværk, skaber en sprogmodel i hjernen.

De fleste kender sikkert de pudsige fejl fra barnets første leveår, hvor det siger *købede* i stedet for *købte* eller bytter om på rækkefølgen af ordene. Den slags kan være tegn på at barnet har en sprogmodel som det nu er i gang med at justere. Den regelmæssige endelse *-ede* er statistisk mere hyppig end endelsen *-te*, så derfor prøves den først. Forsøget er samtidig et tydeligt tegn på at barnet har forstået reglen om at der skal en endelse på for at sætte verbet i datid.

Men barnet gør jo langt mere end at beregne reglerne for hvordan man danner ord og sætninger. Det opdager gradvist verden omkring sig og forbinder ordene til sin krop, til sine sanser og følelser og til de genstande og begreber det møder på sin vej. Først i det øjeblik bliver det i stand til at agere og interagere og til at bruge sproget til at opnå sine mål.

Vores sprog er fuldt af billeder hvori vores sanser indgår, og vi bruger disse billeder til at udtrykke de mere uhåndgribelige ting, fx *føle sig frem*, *føle nogen på tænderne*, *have næse for noget*, *lugten i bageriet*, *se igennem fingre*, *et øjeblik*, *lytte på vandrørene*, *høre englene synge*, *være sur*, *have dårlig smag* og så videre. Derved bliver mange ord og udtryk i vores sprog flertydige, og det er et problem for sprogmodellerne.

Sprogmodellerne har ingen ide om hvor de er henne i verden. De har ingen sanser, følelser eller ønsker og ingen krop de kan forbinde ordene til. De ved kun det som kan udledes af de tekster som de er trænet på. Når de møder udtryk i overført betydning som ikke forekommer hyppigt i træningsmaterialet, tyr de gerne til den mere bogstavelige, konkrete fortolkning, som fx at udtrykket *at høre en loppe gø* skulle handle om at man er opmærksom på meget små detaljer fordi en loppe er så lille. Det minder lidt om den måde en uerfaren sprogbruger tolker et billedligt udtryk bogstaveligt, fx når en *bjørnetjeneste* bliver en stor tjeneste fordi bjørnen er et stort dyr.

Hvad betyder at høre en loppe gø?

ChatGPT 4o: Udtrykket "at høre en loppe gø" betyder at være ekstremt opmærksom, ofte på en næsten overnaturlig eller overdrevet måde. Det bruges typisk til at beskrive en person, der har en meget skarp sans eller er utrolig opmærksom på små detaljer eller signaler, som de fleste andre ville overse.

Den Danske Ordbog: *at høre en loppe gø* bruges hånende i en situation hvor en person der anses for mindreværdig af den talende, har fremsat en trussel eller på anden måde blandet sig i samtalen.

Bogstavelig og forudsigelig

I en artikel i Nydanske Studier 65 har Bolette Sandford Pedersen, Nathalie C. Hau Sørensen, Sussi

Olsen og Sanni Nimb undersøgt hvordan forskellige versioner af ChatGPT klarer sig med hensyn til identifikation af synonymer, af følgeslutninger og af flertydige udtryk, samt vurdering af om ord og udtryk er positive eller negative, og om ord har samme begrebsmæssige tilhørsforhold. Det viser sig at sprogmodellerne fint kan identificere synonymi og i lidt mindre grad følgeslutninger og vurdering af positive og negative sætninger. Derimod volder flertydighed i kontekst og begrebsmæssigt slægtskab væsentligt større problemer.

Et andet problematisk aspekt er at det statistiske udgangspunkt ofte kun genererer det mest sandsynlige svar eller en gennemsnitlig tekst. Det vil sige at man får det mest forventelige og ikke noget kreativt, sjovt eller overraskende når man fx beder ChatGPT om at generere en godnathistorie til sine børn, medmindre man selv lægger noget overraskende ind i sit oplæg.

Sidst men ikke mindst opstår der skævheder, såkaldt bias, i de svar som chatrobotterne giver, hvilket kan medføre at svarene bliver racistiske eller fremstiller mænd mere fordelagtigt end kvinder. Sprogmodellerne afspejler ofte blot de skæve tendenser der findes i de tekster der ligger til grund. En stor del af tekstmaterialet kommer fra internettet, fra avisernes nyhedsstof og fra de sociale medier. Den slags tekster skildrer typisk ikke de helt almindelige dagligdags hændelser, men fokuserer på det der skiller sig ud og skaber debat. Derved får afvigelserne fra normalen somme tider for stor vægt. Endvidere indeholder især de ældre tekster i træningsmaterialet oftere fordomme og synspunkter som flertallet i dag er gået bort fra. Disse skævheder har folkene bag de store chatrobotter søgt at løse ved at lægge filtre ind som regulerer deres sprogmodel, og filtrene trækker svarene i en mere neutral, men også mere standardiseret, retning.

ChatGPT's Sora laver egentlig videoer, men kan også bruges gratis til enkeltstående billeder. Bemærk at skærmen ikke står rigtigt i forhold til blik og tastatur. (red.)

Træning kun på dansk er ikke optimalt

Chatrobotternes evne til at producere fejlfri og kulturelt tilpassede danske tekster (eller mangel på samme) har længe været en del af den offentlige debat. Fra politisk og videnskabelig side har det været fremført at det er vigtigt at udvikle en dansk sprogmodel, og der er afsat flere millioner kroner til et projekt der skal udvikle en sådan, på samme måde som det også er sket for eksempelvis svensk.

Det er dog langtfra sikkert at det er en god ide at satse på en model der kun er trænet på dansk. For det første har vi ikke tilstrækkeligt med lovligt tilgængelige digitale danske tekster til at træne en dansk sprogmodel på højt niveau. En stor del af de tekster som indgår i træningen af ChatGPT og mange andre modeller, har ikke været lovligt indsamlet, og for tiden føres der retssager om ophavsret mod de fleste af techfirmaerne bag modellerne. For det andet har det vist sig at sprogmodeller som er trænet på flere sprog, opnår en væsentligt bedre kvalitet end modeller som kun er trænet på et enkelt sprog. Sprogene kan således understøtte hinanden. Der er altså god grund til ikke udelukkende at satse på dansk materiale. ▶

For det tredje har de fleste virksomheder og offentlige institutioner som vil være potentielle brugere af en dansk sprogmodel, også behov for at skrive, forstå og oversætte tekster på andre sprog, især engelsk. Så en flersproglig model med en hensigtsmæssig vægtning af dansk vil klart være det bedste.

Middelmådighedsmaskinen

ML: Så vidt jeg forstår, er de nuværende sprogmodeller en slags middelmådighedsmaskiner idet de blot gætter det næste ord ud fra statistik. De ved ingenting, men gætter, ikke ulig T9-ordbogen på de gamle mobiltelefoner. Er det ikke rigtigt? Og er dette gætteri på nogen måde kombineret med noget regelbaseret?

SK: En middelmådighedsmaskine, ja, men en virkelig avanceret en af slagsen som på ingen måde kan sammenlignes med T9, og den bliver til stadighed bedre. Det er svært at kombinere den regelbaserede tilgang med den statistiske; det er to helt forskellige tilgange. Når man træner et system med den statistiske tilgang, danner systemet en slags regler der afspejler de gensidige afhængigheder mellem ordene i de tekster der bruges til træningen. Men det ligner på ingen måde de regler som vi ville skrive fx i en grammatik.

ML: Når du siger at middelmådighedsmaskinen bliver bedre og bedre, handler det så i virkeligheden om hvor stor en kontekst den inddrager, og dermed bliver mere specifik?

SK: Ja, det har vist sig at jo mere tekst systemerne bliver trænet på, jo bedre bliver de også til at kombinere og etablere sammenhænge og til at forholde sig til ny kontekst.

Et fjerde problem, nemlig manglen på computerkraft til træning af sprogmodeller, ser ud til at blive løst, bl.a. gennem store, private donationer til oprettelsen af supercomputeren Gefion. Den svenske sprogmodel blev i 2023 trænet på supercomputeren Berzelius som er finansieret af Wallenberg-stiftelsen. Det tog cirka et halvt år blot at læse teksterne ind i systemet, og flere måneder efterfølgende at generere selve sprogmodellen. Det viser lidt om hvilken kapacitet der er behov for. Derfor var der sidste år også forlydender om at Microsoft overvejer at genaktivere atomkraftværket Three Mile Island for at kunne producere nok strøm til at udvikle sine modeller.

Sidst, men ikke mindst, bevæger udviklingen sig fremad med utrolig hastighed. I løbet af de seneste to år har vi således set modeller som kan håndtere ikke blot tekst og billeder, men også det talte sprog samt videoer og podcasts. Man søger samtidig hele tiden at begrænse behovet for computerkraft, og der forskes intensivt i at reducere energiforbruget i sprogmodellerne. Så måske er det klogt at vente lidt, selv om man godt kan blive lidt skræmt af at høre om de store milliardinvesteringer der i øjeblikket er på tale i USA.

Spørg dig selv hvad AI kan gøre for dig

I mange brancher er kunstig intelligens ved at blive en del af dagligdagen. Man kan for eksempel allerede nu på flere digitale medier læse resumeer skrevet udelukkende af en kunstig intelligens. Den danske stat forventer ligeledes millionbesparelser i den offentlige sektor fordi man forventer at kunstig intelligens kan gøre sagsbehandlingen mere effektiv.

Som medarbejder med opgaver som kræver skrivning og læsning af meget tekst, må man forvente at blive konfronteret med at skulle bruge kunstig intelligens i nærmeste fremtid, og der vil formentlig hurtigt opstå en kløft mellem dem der er villige til at tage teknologien til sig, og dem der tøver. Ofte vil de som i forvejen er fremme i skoene, have størst fordel af kunstig intelligens. Man siger at en dygtig

Der sker bare så meget

SB: Tak for artiklen. [...] I stedet for det tredje billede kunne du måske referere til Notebook LM fra Google som jeg først lige har fået mulighed for at prøve her i denne uge. Der sker bare så meget på dette område.

Notebook LM er et system der gør det muligt for studerende, forskere og andre at få et hurtigt overblik over fx en eller flere videnskabelige artikler eller rapporter. Den kan bl.a. generere et resume, et mindmap eller en podcast der præsenterer de vigtigste pointer i materialet. Man uploader bare et antal filer, og så genererer systemet en flydende samtale mellem to digitale podcastværter om indholdet. Man kan styre samtalen ved at angive de emner eller vinkler som der skal fokuseres på. Jeg har ladet Notebook LM generere en podcast på grundlag af denne artikel. Podcasten er på formfuldendt mundtligt dansk, og det er lykkedes mig at narre flere personer i mine omgivelser til at tro at det var en podcast med ægte mennesker.

ML: Ja tak, jeg har hørt den. Manglende større suk eller kunstpauser gør at den i det mellemlange løb virker en anelse overgearet og hurtig, men det er ikke nødvendigvis ulig et P4-program. Den er dog pæn og planlagt i den forstand at skiftene mellem de to stemmer er helt uden overlap – for det er jo et forståelsesværktøj. Men ja, meget overbevisende!

programmør bliver dygtigere af at bruge kunstig intelligens, mens en middelmådig programmør ikke oplever det samme løft. Det samme vil sikkert også være tilfældet for mennesker der arbejder med sprog og tekster.

Men hvis vi vil opnå de samme gevinster som man opnår i store sprogsamfund, fx det engelske, franske eller tyske, kræver det en stor indsats for at tilpasse sprogmodellerne dansk og danske forhold.

Det bedste man kan gøre for at sikre at dansk kan anvendes i interaktion med chatrobotterne, er at sørge for at der indsamles store mængder af digitaliseret tekst der er fri af ophavsretslige begrænsninger – især på dansk, men også på andre sprog, og gerne med høj kvalitet og diversitet. Eksempelvis arbejder Alexandra Instituttet for tiden med CoRal-projektet, som går ud på at indsamle lydoptagelser på dansk fra mennesker i hele landet, så systemerne ikke blot kan håndtere rigsdansk, men også dialekter og fremmede accenter.

En ting er imidlertid sikker. Selv om det skulle lykkes at udvikle en stor dansk sprogmodel, er vi stadig langt fra egentlig kunstig intelligens. Hvis de bliver brugt rigtigt, og man er opmærksom på de sproglige misforståelser der kan opstå, er chatrobotterne imponerende redskaber til at resumere, oversætte og skabe tekster, billeder og talt sprog. Ganske vist vil der gå lang tid før de kan undvære os mennesker – men vi kan ikke udelukke at nogle af deres sære påfund kommer til at påvirke vores sprog, så vi om nogle år måske vil synes at det er helt naturligt at *kladde*. ■

Sprog & Samfund benytter sig aldrig af AI, bortset fra i relevante tilfælde som denne artikel. Og i så fald er det deklareret. Her er kunstig intelligens brugt til illustrationer, og som nævnt er dele af ChatGPT's forslag til en manchet, på opfordring af skribenten, benyttet i redigeret form.

Om vi har skribenter der i deres proces frem til en artikel benytter sig af AI, kan vi ikke vide, og AI kan jo også være et rimeligt værktøj til visse ting så længe der er et menneske inde over til sidst.

Martin Lund, redaktør

Sproget, universitetet og demokratiet

Catrin Lundström, professor i etnicitet og migration ved Linköpings Universitet

Svenske universiteter risikerer deres folkelige legitimitet ved i internationaliseringens hellige navn at udgrænse svensk fra undervisningen.

Modersmål-Selskabets svenske venskabsforening, Språkförsvaret, arrangerede i marts en paneldebat om det svenske sprogs kår ved de højere læreanstalter. Her medvirkede jeg sammen med formanden for Språkförsvaret, formanden for det svenske fagoversætterforbund, direktøren for Språkrådet og fire andre professorer.

Debatten understregede hvad jeg allerede i en årrække har set som en bekymrende udvikling i socialt skæv rekruttering og universiteternes rolle i samfundet. Det siger sig selv at internationalisering er det samme som engelsk, selv om der som bekendt findes andre verdenssprog.

Catrin Lundström
Foto: Levi Batista Gonçalves

Forskningen i det engelske sprogs udbredelse på universiteterne viser entydigt: At de studerende læser mindre og har dårligere forståelse. At undervisningen bliver mere ordfattig, eller at der slet ikke er undervisere der kan undervise på svensk. At præcisionen bliver mindre, og måske at hele tankegangen udhules. At stadig mindre forskning formidles på svensk, og dermed at forskningen ikke umiddelbart kommer det svenske samfund til gode.

Helt konkret betyder det at forskning om specifikt svenske forhold måske ikke når ud til dem den berører – eller endnu værre: at der slet ikke bedrives forskning der vedrører Sverige, fordi den ikke er lige så relevant for et globalt publikum.

Elfenbenstårnet oppe over skyerne

Godt halvdelen af alle fag og linjer på kandidatniveau er i dag på engelsk, og hvert fjerde fagelement på videregående uddannelser har slet intet pensum på svensk. Det medfører også at der bliver skrevet og oversat færre undervisningsmaterialer på svensk. Läromedelsförfattarnas rapport *Den perfekta stormen* viser at store dele af de videregående uddannelser risikerer ikke at have noget aktuelt svensk undervisningsmateriale i løbet af få år.

Det betyder formentlig også at mange potentielle studerende er udelukket fra universiteterne af rent sproglige årsager, uden at sproget nødvendigvis påvirker andre kognitive forudsætninger, hverken ud fra socioøkonomiske eller etniske parametre.

Cirka en tredjedel af alle grundskoleelever taler i dag et andet sprog i hjemmet end svensk, primært arabisk. Men hvis svensk pludselig bliver et utidssvarende eller decideret begrænsende sprog i iveren efter global udbredelse, risikerer vejen til højere uddannelse at være brolagt med særdeles glatte sten, og ikke kun for dem med udenlandsk baggrund.

Dette er ikke nødvendigvis et problem hvis man – som den svenske uddannelsesminister synes at gøre – ser forskning som noget rent konkurrencemæssigt. Så handler forskning udelukkende om at tiltrække verdens skarpeste hjerner med de mest storslåede projekter inden for rammerne af den mest udslagsgivende, konkurrenceprægede finansiering. I det perspektiv er det irrelevant om forskningen bidrager til større forståelse for det svenske samfund, eller om vi i vores elfenbenstårn taler vores eget sprog med hinanden.

Problemerne opstår når vi står ved at der er en verden uden for universiteterne, et nabolag fra fortiden der taler sit gammeldags sprog i en isoleret, perifer verden. Desværre er det også dette tilsidesatte folk der stadig finansierer den forskning som finder sted på et for mange ikke helt tilgængeligt sprog.

Når mennesker uden for universiteterne ikke har adgang til de databaser hvori man finder internationale publikationer, eller til daglig bare ikke kaster sig over videnskabelige artikler på engelsk, er der stor risiko for at forskningen fremstår som irrelevant i såvel samfundsdebatten som politikken – og ikke mindst for dem der rent faktisk betaler gildet.

Et spørgsmål om demokrati

Forskning er ikke blot et spørgsmål om internationalisering, men også om nationale behov, selv om universiteternes enkelte opgaver alt for sjældent inddrages i globaliseringsdiskursen. Ud over at konkurrere globalt er universiteternes opgave nemlig at tilgængeliggøre viden som i sidste ende har til formål at opretholde vores demokrati. Universiteternes funktion i samfundet beskrives i et projekt om demokrati af Uppsala Universitet, og det giver anledning til at dvæle ved hvori vores kerneopgave egentlig består:

»Universiteten har som uppdrag att utbilda dem som arbetar i och ansvarar för samhällets demokratiska institutioner, och genom sin oberoende [uafhængige] forskning bidra med de faktaunderlag på vilka samhället och medborgarna kan fatta välunderrättade beslut. Universiteten granskar, av tradition lika oberoende som kritiskt, olika samhälleliga strömningar och idéer som dominerar samhällsdebatten. Liksom oberoende media ska universiteten sträva efter att vara en garant för att det öppna samhället fattar välgrundade beslut i god demokratisk anda.«

Demokratiet er således ikke kun en forudsætning for den frie forskning. Universiteterne bidrager også til at opretholde det demokratiske system i kraft af deres relation til det omgivende samfund. En måde at værne om den frie forskning på, og indirekte om demokratiet, kunne være i universitetslektorernes ansættelser at garantere tid til forskning og dermed vise tillid til at forskerne og lektorerne selv kan afgøre hvordan og i hvilke emner der bør forskes.

Viden og dannelse er ikke alene et spørgsmål om prestige og karriere, men har, som idéhistorikeren Sverker Sörlin formulerer det, en værdi i sig selv for udformningen af livet »som enskild människa och medborgare i ett samhälle«.

Derfor er det også sådan at når afstanden mellem os bliver større, er det sammenhængskraften i vores samfund som kommer til at lide under det. ■

Språkförsvaret udgav i 2020 antologien *Språkbytesexperimentet i svensk skola – engelska till varje pris?* om de alvorlige konsekvenser ved at bruge et andet undervisningssprog end modersmålet. Antologien indeholder også bidrag fra danske forskere og forhandles i Danmark af Modersmål-Selskabet.

ISBN: 978-91-519-6917-6, 100 kr.

Språkrådet er den svenske pendant til Dansk Sprognævns rådgivende funktioner, mens retskrivningen formuleres af både Språkrådet og Svenska Akademien.

Språkförsvaret arbejder for det svenske sprogs status og domæne. Foreningen har stået bag det forudgående arbejde for den svenske sproglov fra 2009, som sikrer det svenske sprog som hovedsprog i al offentlig forvaltning.

Bedre udtaleundervisning i dansk

Mikael Fabrin & Bent Hemmingsen, undervisere i dansk som andetsprog for voksne (DAV)

Bedre Udtaleundervisning i Dansk er navnet på en nystiftet forening, i daglig tale BUD, som skal gøre op med den mangelfulde behandling af udtale inden for alle grene af danskfaget.

Der findes meget lidt forskning i dansk udtale såvel som i andetsprogspædagogik i dansk udtale. Det er et stort tilbageslag at man skal forlade sig på engelsksproget eller meget gammel forskningslitteratur når man arbejder med et sprog som dansk, der har et relativt komplekst forhold mellem skrift og lyd. Dertil kommer at dansk adskiller sig markant fra engelsk – både fonetisk, grammatisk og pragmatisk – hvilket gør det utilstrækkeligt blot at trække på engelsksproget litteratur. Eksempelvis har dansk et væsentligt større vokalinventar og flere sjældne konsonantlyde, hvilket stiller særlige krav til undervisernes indsigt i udtaleundervisning.

Vi efterlyser at udtale tages lige så alvorligt som skrift. Udtale fortjener også en dedikeret forskningsinstitution, enten under universiteterne eller i statsligt regi ligesom Dansk Sprognævn. Foruden den generelle mangel på forskning og institutionel opbakning ser vi også store udfordringer i selve undervisningens omfang og kvalitet.

Næsten mindre end ingenting

Vi er langtfra tilfredse med kvaliteten i og prioriteringen af udtaleundervisningen på DAV-uddannelsen. I dag er introduktionen til dette vigtige element i andetsprogstilegnelsen begrænset til én lektion på hele masteruddannelsen, mere specifikt én undervisningsgang i faget *Sprogbeskrivelse og andetsprogstilegnelse*, to kurser som nu er slået sammen.

Dansk udtale – en undervisningsvejledning udgivet af det daværende Ministerium for Flygtninge, Indvandrere og Integration i 2008 indeholder kun citater fra to fagfællebedømte artikler om dansk forskning i udtale. Det er 7 procent af stoffet. Resten er ministeriel vejledning og citater fra fagbøger.

Den moderne forskningslitteratur i andetsprogspædagogik er mestendels udenlandsk og beskæftiger sig ikke med dansk, herunder hvordan netop mundtligt dansk bedst formidles. Som eksempel kan nævnes det engelske fænomen *sammenkædning*, som ifølge førnævnte publikation opstår »når en konsonant fra slutningen af en foregående stavelse trækkes over i starten af et efterfølgende ord«. Én ting er at formuleringen på mystisk vis sammenholder foregående *stavelse* med efterfølgende *ord*. En anden er at det beskrevne fænomen uden forskningsmæssig støtte bliver overført direkte på dansk, og det på trods af at det senere indrømmes at fænomenet stort set ikke bliver behandlet i dansksproget materiale, og at man henvises til engelsksproget litteratur hvis man vil vide mere.

Dette er et af flere eksempler på at vi som undervisere mangler solid, opdateret viden om hvordan vi bedst hjælper lørnerne til at tilegne sig dansk udtale. Samtidig er dansk et sprog med lav global eksponering, hvilket betyder at lørnerne sjældent kan trække på latent viden om sproget. Mange kommer med et helt anderledes modersmål og skal navigere i udtaleprincipper der ikke blot adskiller sig fra deres eget sprog, men også fra det engelsk som ofte præger det forhåndenværende undervisningsmateriale.

Vi læner os op ad en antikveret udtale

Forskning i dansk udtale har stort set stået stille siden Brink & Lund med *Den Store Danske Udtaleordbog* (DSDU) fra 1990. Og i mangt og meget bygger udtaleangivelserne i *Den Danske Ordbog* (DDO) på DSDU. Lørnere og deres undervisere har derfor ikke kunnet finde en tidssvarende beskrivelse af dansk udtale før *Dansk Udtaleordbog* udkom i 2024. Tilmed er fremtiden for opdatering af DDO noget uvis. Se side 6-9.

Lørnere risikerer således at lære et diktions-dansk som lyder påfaldende hvis man forsøger at føre en samtale og bare vil lyde dansk. Problemet begrænser sig dog ikke kun til materialernes alder. En anden alvorlig udfordring er at der mangler konsensus om hvilke standarder der skal undervises i, og viljen til at nå denne konsensus synes ikke stor. Der synes også at være en kløft mellem den akademiske sfære og den praktisk orienterede. Forskerne har et godt greb om hvad der rører sig i sproget, men underviserne sidder ofte tilbage med forældede materialer og inkonsekvente oplysninger.

Det gælder eksempelvis lydskriften. Undervisningsmaterialet trækker ofte på Dania og trækkes ofte med transskriberinger der kan være vildledende. For eksempel skrives ordet *dreng* i undervisningsmaterialet *Danish to Go* [drajŋˈ]. I Den Danske Ordbog er det [ˈdʁaŋˀ], og i *Dansk Udtaleordbog*, der følger IPA, foreslås [ˈtʁa̯ɪŋ]. Endnu oftere anvendes lydskrift slet ikke, måske fordi der findes en antagelse om at de bogstaver vi deler med andre sprog, har en særlig udtale som både vi og lørnerne tager udgangspunkt i. Intet kunne være længere fra virkeligheden.

Det står heller ikke meget bedre til for den danske befolkning generelt, som har en meget ringe forståelse af det danske sprogs fonologiske grundtræk. Spørger man tilfældigt på gaden hvor mange betydningsadskillende vokal- og konsonantlyde der findes i dansk, vil de færreste kunne komme med et kvalificeret bud. Her spiller det sandsynligvis også ind at de lærde strides om visse grundlæggende præmisser for sproglyde, hvoraf følger at undervisere vanskeligt kan formidle entydige fakta.

Det er ikke svært at se hvorfor udlændinge – og til tider også danskere – oplever dansk som ustruktureret, svært at lære og uudtaleligt. Oveni må underviserne ofte bruge tid på at nedkæmpe myter og fordomme om dansk udtale som mange kursister har mødt via nettet, på sociale medier eller i deres omgivelser. Det bidrager til at sproget fremstår mindre tillokkende og værdigt, hvilket igen kan hæmme motivationen.

Man må huske at det ikke blot handler om at få lørnerne til at tale tidssvarende. Lige så vigtigt er det at vi arbejder med et sprog og med undervisningsmaterialer der giver dem en reel chance for at være mere entusiastiske og for at opleve succes. For store frustrationer i indlæringsprocessen betyder at mange lørnere tidligt opgiver bestræbelserne på at opnå flydende danskklingende tale. ■

Illustration: Bjørn Z. Simonsen

Hæder og skam

Lørdag den 10. maj uddelte vores venskabsforening Svenska Språkförsvaret deres hæderspris og deres skampris.

Lövestam og litteraturen

Hædersprisen gik til lingvisten Sara Lövestam, som undersøger sprogets hemmeligheder og labyrinter og formidler dem både letforståeligt og interessant. Hun understregede at børns ordforråd vokser fra 5.000-7.000 i syvårsalderen til 15.000-17.000 ord i syttenårsalderen hvis de *ikke* læser litteratur, men til 50.000-70.000 hvis de læser.

Derfor er det alarmerende at svenske børn primært læser engelsk skønlitteratur. Årsagen skal findes i at svenske forlag har været afvisende over for fantasy-genren, som er de fleste børns foretrukne. De opsøger derfor engelske værker. Karin Tidbeck, Sveriges verdensberømte fantasy-forfatter, har således udgivet sine bøger på engelsk – og har først senere oversat sine værker til svensk.

Lövestam gør også op med myten om at svensk er et fattigere sprog end engelsk; for det første fordi man tit ikke sammenligner på de samme parametre, for det andet fordi et sprog har de ord sprogsamfundet har brug for at udtrykke. Svensk (og dansk) har masser af ord som ikke kan udtrykkes enkelt på engelsk.

Coop krymper sig

Normalt har skamprisen aldrig kastet noget af sig, men Coop lagde sig fladt ned da de indså det absurde i at skrive for eksempel *cauliflower* på deres frosne blomkål i Danmark, Sverige og Norge når alle tre sprog lystrer betegnelsen *blomkål*.

Pernille Skipper, bestyrelsesformand for Coop Danmark, har straks meldt ud på LinkedIn at det har taget overhånd med engelsksproget emballage, og at Coop i alle de nordiske lande igen vil gøre mærkningen forståelig for de nationale befolkninger. ■

FOLKEMØDET

Mød os på Folkemødet

Fra torsdag d. 12. juni til lørdag d. 14. juni 2025 finder Folkemødet som sædvanlig sted på Bornholm, men for Modersmål-Selskabet er det første gang.

Kom og hør om sprogpolitik, ny retskrivning, udtaleforandringer og sprogforskning. Diskutér kommatering med Sprog & Samfunds redaktør. Diskutér udtale med forfatterne bag *Dansk Udtaleordbog* eller med forfatterne til vores børnebøger på dialekt. Tag en snak med os om hvad som helst.

Lørdag kl. 10.00-10.45 står Modersmål-Selskabet for en debat i Røgeriets Debattelt (F12). Her forsøger vi at få en debat op at stå om det penible problem med manglende og henholdende lovninger om bevillinger til bl.a. Den Danske Ordbog og Lektoratsordningen, som vi også har beskrevet det her i bladet på siderne 4-9. I den forbindelse kan man møde sendelektor Johannes Eske Andersen, dansklektor i Reykjavik Marc Daniel Skibsted Volhardt, Laurids Kristian Fahl fra DSL, politisk kommentator Jarl Cordua og, blandt andre politikere, Simon Andersen fra VU.

Vores stadepladsnummer er A30, men hold øje med Folkemødets officielle opdaterede program.

Vi glæder os til at se dig! ■

Stød som faldende tone

William Alexander Rasmussen, BA og stud.mag. i lingvistik

Fænomenet stød er indtil videre helt generelt beskrevet som en tillukning i halsen. I Jylland kan en faldende tonegang dog i rigtig mange tilfælde erstatte denne tillukning.

Stød er et distinktivt træk på dansk. Det vil sige at stød kan være den eneste forskel i udtalen af to ord der har forskellig betydning. Eksempelvis er *man* uden stød og *mand* med stød, *bønner* uden stød og *bønder* med stød, og *(en) maler* er uden stød, mens *(jeg) maler* er med stød. Helt konkret er stød beskrevet som en slags tillukning af stemmelæberne, hvor man enten lukker delvist til og ender med at lave en slags knirk eller lukker helt til så der slet ikke kommer nogen lyd ud. Om det er det ene eller det andet, kan variere fra person til person og fra ord til ord.

Jeg samler disse to realiseringer under betegnelsen *københavnsk stød*, idet langt hovedparten af den litteratur der beskæftiger sig med den konkrete udtale af stød, tager udgangspunkt i københavnsk. Det betyder dog på ingen måde at det ikke forekommer uden for København; faktisk findes det i langt hovedparten af landet. Min brug af *københavnsk stød* er altså udelukkende ment som en modpol til det tonale stød som jeg har undersøgt. Bemærk at jeg bruger begrebet *stød* mere overordnet, så det både omfatter københavnsk stød og tonalt stød.

Stødgrænsen

De dialektale beskrivelser af stød har primært handlet om at der er nogle steder i Danmark hvor stød slet ikke forekommer. Man taler om en såkaldt *stødgrænse* der i store træk bevæger sig i en linje fra Rømø via Fåborg til Nyborg og videre over det sydligste Sjælland til Præstø. Områder nord for stødgrænsen har stød, mens områder syd for ikke har. Bornholm tæller også som syd for stødgrænsen.

Ifølge denne beskrivelse er der så i nogle af områderne syd for stødgrænsen forskellige former for tonale systemer i stedet for stød, men de regnes traditionelt ikke for stød. Tonale systemer betyder at det toneleje man udtaler en stavelse eller et ord med, kan være betydningsadskillende. Sprog med toner er mest kendt fra Østasien, f.eks. mandarin eller vietnamesisk, men både svensk og norsk har også betydningsadskillende toner, så det er ikke så eksotisk endda. De svenske og norske tonale systemer er også historisk relateret til det danske stød, så det giver rigtig god mening at man kan finde dem i Danmark. Der findes flere forskellige tonale systemer i de traditionelle danske dialekter syd for stødgrænsen, og den faldende tonegang relateret til stød er også en del af dem; men de specifikke ord der forekommer faldende tone i, er langt hen ad vejen nogle andre end dem der har det tonale stød længere oppe i Jylland.

Undersøgelsen

Jeg havde en fornemmelse af at der findes toner mere generelt i Jylland og ikke kun i nogle mindre områder. Mistanken var bakket op af at der tidligere er lavet en enkelt undersøgelse af fonetikeren Bodil Kyst der påviste et tonalt stød i Aarhus som består af en faldende tonegang. På baggrund af denne undersøgelse regnede jeg med at det gælder nogle helt bestemte stavelsesopbygninger, så der i virkeligheden findes to forskellige slags stød, f.eks. i aarhusiansk. Det ene er det københavnske, som er beskrevet meget grundigt, og det andet er det tonale i form af en faldende tonegang.

I min undersøgelse deltog 12 personer på mellem 22 og 29 år, repræsenterende alle landsdele i Jylland undtagen Nordjylland. De 12 testpersoner oplæste alle en ordliste med enstavelsesord såvel som tostavelsesord. Undersøgelsen dokumenterede først og fremmest at det tonale stød findes, og at det er ▶

udbredt i alle de dele af Jylland der var med i undersøgelsen. Det er dog vigtigt at bemærke at der i stort set alle ordene var eksempler på både tonalt stød og københavnsk stød afhængig af de forskellige testpersoner.

Stødet afgøres af hvad man tænker på

For enstavelsesordenes vedkommende viste det sig at to konkrete kriterier skal overholdes før det tonale stød kan forekomme. Det ene kriterie er bestemt af en abstrakt underliggende form der ligger i underbevidstheden når man taler. Denne form kan man kalde *morfofonologisk*. Når man taler, er der langtfra altid overensstemmelse mellem hvilke lyde man tænker at man siger, og hvad man rent faktisk siger. For eksempel kan et |d| både udtales hårdt (*du*) og blødt (*mad*). De lodrette streger i notationen betyder morfofonologisk notation. I almindelig daglig tale forestiller man sig bare et |d| og tænker ikke videre over om det er hårdt eller blødt. Den morfofonologiske form ligger altså ofte tættere op ad hvordan man staver et ord, end hvordan man udtaler det.

Det afgørende for stødet i den morfofonologiske form er at stavelsen skal være lukket. Hvis stavelsen slutter på en vokal, er den åben, f.eks. et ord som *sø*, og hvis den er lukket, slutter den på en konsonant, f.eks. *sød*. Når den så skal være morfofonologisk lukket, vil det sige at man kun behøver fornemme at man siger en lukket stavelse; man behøver ikke rent faktisk at gøre det, og derfor er et ord som *søg* en morfofonologisk lukket stavelse, også selv om det sidste |g| i virkeligheden er stumt i unge menneskers udtale. Tilstedeværelsen af det morfofonologiske |g| i *søg* afgør altså at ordet får det tonale stød, og dét at der ikke er noget efter vokalen i *sø*, afgør at ordet får det københavnske stød. Resultatet er altså at mens disse to ord bliver udtalt på samme måde blandt unge mennesker i København, så bliver de udtalt forskelligt i Jylland på grund af deres forskellige morfofonologiske form.

... og af vokallængde

Det andet kriterie for at det tonale stød kan forekomme, er at vokalen er lang. På dansk skelner vi mellem korte og lange vokaler, og det kan være betydningsadskillende, f.eks. har *hvile* et langt *i*, mens *vilde* har et kort – og ellers udtales de to ord på samme måde. Når en stavelse samtidig har stød, kan det i moderne udtale nogle gange godt være svært at afgøre om vokalen er kort eller lang, og derfor kan det være nødvendigt at kigge på tidligere historiske former. Eksempelvis kan det for mange være svært at vurdere at vokalen er lang i *smag* og kort i *skov*.

Der er nogle få undtagelser fra reglen om vokallængde, så i ganske få tilfælde kan der være tonalt stød hvis vokalen er kort og ordet slutter på |d| eller |r|, f.eks. *sød* eller *kor*. Den generelle regel er dog at enstavelsesord kun kan have tonalt stød hvis vokalen er lang – og hvis den lange vokal skal optræde i en morfofonologisk lukket stavelse, kan den kun efterfølges af |g|, f.eks. *søg*, |r|, f.eks. *bar*, eller |l|, f.eks. *mål*.

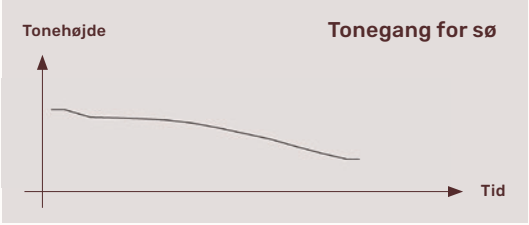

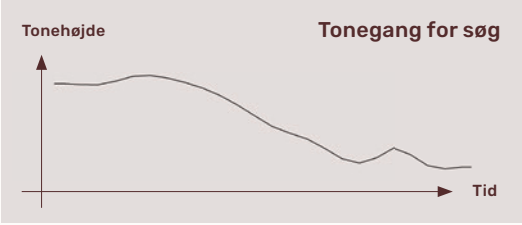

Figurerne ovenfor er visuelle repræsentationer af tonegang. Figuren til venstre viser tonegangen i sø, og figuren til højre viser tonegangen i søg hos samme person. Tonegangen i sø skal aflæses med det forbehold at programmet ikke kan måle tonegang ordentligt når der er uregelmæssighed i stemmelæberne, hvilket netop er kendetegnende for københavnsk stød.

Tostavelsesord

For tostavelsesordene er resultaterne til gengæld ret simple, for her kan alle ordene i undersøgelsen have tonalt stød. Alle ordene har tryk på første stavelse, og de er inddelt efter graden af stemthed mellem de to stavelseskerner. Stemte lyde er lyde hvor stemmelæberne vibrerer mens man udtaler dem, f.eks. vokaler eller en l-lyd.

Der viste sig at være flest tilfælde af tonalt stød hvis alle lydene mellem de to stavelseskerner er stemte, f.eks. i ordet *bønder*. Der var lidt flere københavnske stød hvis der også er ustemte lyde, f.eks. i *bolsje* hvor sj-lyden er ustemt. I modsætning til hvad der gælder for enstavelsesordene, har stavelsesstrukturen i hver af stavelserne i tostavelsesordene ikke betydning for om der kan forekomme tonalt stød. Mønstret i tonegangen ligner det i enstavelsesordene rigtig meget, men breder sig bare over begge stavelser i stedet for kun én. Her kommer anden stavelse så til at fungere på samme måde som f.eks. |g| i *søg*. Et eksempel er ordet *sjøfel*, som mange talere har tonalt stød på selv om den første stavelse er åben og altså ikke ville kunne have tonalt stød hvis den stod alene. Hos enkelte testpersoner var der i nogle af tostavelsesordene eksempler på at der både var den faldende tonegang og uregelmæssigheder i stemmelæberne, hvilket er et kendetegn for københavnsk stød. Jeg valgte at tolke disse blandede realiseringer som københavnsk stød, da det centrale i min undersøgelse var at vise at stød i Jylland kunne bestå udelukkende af en faldende tone.

Min undersøgelse viste altså at det tonale stød findes mere generelt i Jylland end kun i Aarhus. For enstavelsesordenes vedkommende kan det forekomme i ord med lang vokal i en morfofonologisk lukket stavelse. For tostavelsesordenes vedkommende kan det forekomme i alle ord, men med små tendenser til flere forekomster når alle lyde mellem stavelseskernerne er stemte. ■

KUNSTNERE DER VOVER PELSEN

De græder i Jylland

Steffen Brandt, TV-2,* Som om vi ikke har mere at sige …, *2025

Burene er tomme
og kassen smækket i
Den sidste mink er pelset
Der er ikke mer' at si'

Gælden står for altid
i vores alles navn
Kom, tag et truet dyr i din favn

Der' intet i verden
så gribende som gråd
De græder i Jylland
De ska' ikke nyde noget

De kalder det for livsværk
Ku' ikke lige finde andre ord

Hva' med dyrplageri – eller
har du en bedre metafor?

Men det er nok for meget
og måske lige lovlig woke
Jeg siger undskyld på forhånd
for en dårlig joke

Der' intet i verden …

Det ka' selv kolde
selv kolde hjerner godt forstå
Vi er alle lærkesangen
på et spinkelt strå

Der' intet i verden
så gribende som gråd
De græder i Jylland
De har aldrig fået noget

■

De græder i Jylland *er også titlen på en artikel i Jyllands-Posten fra 15. nov. 2020. Her lægges det blik på menneskene – forbi dyrene – som Mathilde Walter Clark behandler i* Det blinde øje, *2023.*

Folkemødekrydsord

Den løste krydsord skal være os i hænde senest den 10. august på ic@modersmaalselskabet.dk eller Ingrid Carlsen, Skovvænget 20, 2. t.h., 6100 Haderslev. Præmien er et års medlemskab til en værdi af 300 kr.

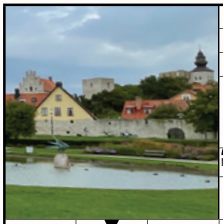

			SVIND / STEDORD / DE LILLA			EKS-KLUSIV / TIL	SPROG & SAMFUND 2025/2	GRUND-LÆGGER	SOC. DEM.	FUTTE-RAL	SLANGE / VOKAL / TY. ÆG	1	TO PRÆ-SIDENTER / SP. FLOD	7
				4			PRØVEN							
			PARTILEDER / STATS-MINISTER						KINESISK INSTR. / GR.STOF		6			
BJERG-RIGE / FØRST		ALLINGE / SKRIVER					9				KALD	DKP	PARTI / VENDING	
	5					RADIKALT TILTAG								5 / &
EJ LIDT / SV. NAVN / BESTØVER						DRIK / DIGTER			BOLVÆRK			UNION / GIGA	TON / HANS	
					ÅRETS PRIS UDDELES I ... / UBUNDET			7						
		FRI-RUMMET / SPYTTER							1	V FØR '71 / MØRK		LÆ	NEGATION / PARFUME	
PRO-NOMEN			KAFFE / LÆRE-ANSTALT				GAL							
LAG / FUGL		6		ALENE			STUDIUM / EFFEKT				2			
ARV / 500				MILLION / BR. KON-SERVATIV		NORDIC ... / DYR						PARTI / LO		
			UDBRUD / NIELS ANKER				TONE / PLADE	2		... SLÆT / SÅLEDES			PRÆFIKS / STEDORD	
					4				BY / FERSK					SUFFIKS
			ROMAN / KILO			DE 4 ÅR / 5					3			
				3			TIL DESSERT						8	

DET HVIDE GULD

1	2	3	4	5	6	7

FOLKEMØDEFADER (2 ORD)

1	2	3	4	5	6	7	8	9

Vinder af Tip en 13'er, 2025/1: Inge-Lise Bach, Holbæk.

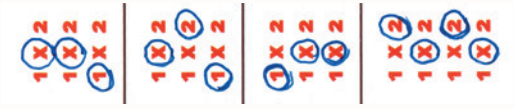

FOLKEMØDET
12.–14. JUNI 2025